

Mikulová, Jana

Obsahové věty oznamovací spojkové

In: Mikulová, Jana. *Syntax latinských vedlejších vět*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 75-87

ISBN 978-80-210-7207-7; ISBN 978-80-210-7210-7 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131777>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

OBSAHOVÉ VĚTY OZNAMOVACÍ SPOJKOVÉ

Obsahové oznamovací věty mohou mít také podobu spojkových vět s *ut* (*non*), *quod* a *quin*. Jejich použití je omezeno na některé predikáty nebo skupiny predikátů. Některé z nich mohou řídit jak spojkovou větu, tak akuzativ s infinitivem. Akuzativ s infinitivem je v takovém případě univerzálnějším vyjadřovacím prostředkem a má méně specifický význam. Na rozdíl např. od věty s *quod* však není schopen vyjádřit některé modální a významové odstíny, jejichž nositelem je sloveso v určitém tvaru.

Věty s *quod*

Spojka *quod* má význam „že“, negace se vyjadřuje pomocí **záporky *non*** nebo záporných zájmen a příslovcí (*nemo* „nikdo“, *nihil* „nic“, *numquam* „nikdy“,...). Obsahové věty s *quod* se používají po následujících skupinách predikátů:

Predikáty vyjadřující city (*verba affectuum*)

- *gaudere, laetari* „radovat se“; *dolere, maerere* „rmoutit se, mít z něčeho smutek, zármutek“; *irasci* „hněvat se, zlobit se“; *suscensere* „být našťvaný“;
- *me paenitet* „litovat něčeho“; *me pudet* „stydět se za něco“;
- *molestae, aegre ferre* „těžce něco nést“; *aequo animo ferre* „nést něco s klidem“;
- *(con)queri* „stěžovat si, naříkat“; *gloriarī* „chlubit se“; *(ad)mirari* „divit se“, „obdivovat“;
- *gratum est* „je milé“; *iucundum est* „je příjemné“; *molestum est* „je obtížné“ apod.

Po predikátech vyjadřujících city se používá také akuzativ s infinitivem. Po predikátech *mirari* a *mirum (est)* se vyskytuje také věta vedlejší se spojkou *si*, která má význam „že“.

Predikáty vyjadřující chválu, nadávání, díky, žalobu, odsouzení

- *laudare* „chválit“; *vituperare* „kárát, nadávat“; *reprehendere* „kárát“; *obicere* „vyčítat“; *obiurgare* „kárát“;
- *accusare* „obviňovat, (ob)žalovat“; *criminari* „obviňovat“; *damnare, condemnare* „odsoudit“;

- *ignoscere* „odpustit“; *gratias agere* „děkovat“; *gratiam habere* „být vděčný“; *errare* „mýlit se, chybovat“.

Predikáty z této skupiny mohou rovněž řídit také akuzativ s infinitivem, který se však na rozdíl od sloves vyjadřujících city používá spíše výjimečně.

Predikáty doplněné o hodnotící výrazy

Jedná se zejména o *facere* „dělat“ a predikáty s významem „stát se“, ale i o některé jiné. Věta hlavní vždy obsahuje hodnotící výrazy, např.:

- *bene, male, recte, prudenter* atd. *facere* „dobře, špatně, správně, rozumně atd. dělat“;
- *bene, male, (per)opportune, (per)commode, (per)incommode fit, accidit, evenit* „dobře, špatně, vhod, nevhod se děje, stává, že“.

Nevyskytují-li se ve větách s *facere, accidit, evenit, fit* hodnotící adverbia, používá se po těchto predikátech spojková věta s *ut (non)* „že (ne)“, viz níže. Věta s *ut* se objevuje také v případě, že je ve větě jiné než hodnotící adverbium (např. *repente* „náhle“, *saepe* „často“, *casu* „náhodou“, *libenter* „rád“ apod.).

Predikáty s významem „přidat“, „opomíjet něco“

- *accedit* „(k tomu) přistupuje, že“; *praeterire* „opomíjet, nezmiňovat, že“; *addere* „připojovat, že“; *(o)mittere* „opomíjet, nezmiňovat“ atd.

Po *accedit* se používá bez rozdílu ve významu věta s *quod* i věta s *ut*. Po predikátech typu *addere* může následovat vedle spojkové věty také akuzativ s infinitivem.

Způsoby ve větách s *quod*

V obsahových větách s *quod* se vyskytuje indikativ i konjunktiv.

Indikativ

Používá se indikativ všech časů, děj ve větě vedlejší se podává jako „objektivní“ skutečnost.

- (62) ***Bene facis, inquit, quod me adiuvas...*** (Cic. *fin.* 3, 4, 16)

Děláš dobře, že mi pomáháš...

- (63) ***...quod bene cogitasti aliquando, laudo; quod non indicasti, gratias ago; quod non fecisti, ignosco.*** (Cic. *Phil.* 2, 34)

...chválím, že jsi měl alespoň někdy dobrý úmysl, děkuji ti, že jsi to neprozradil, odpouštím, že jsi to neudělal.

- (64) **Quod prima disputatio Tusculana te confirmat, sane gaudeo...** (Cic. Att. 15, 2, 4)
Mám radost, že ti první kniha Tuskulských hovorů dodává síly...
- (65) **Accedebat huc, quod iam in concilio Haeduorum Dumnorix dixerat sibi a Caesare regnum civitatis deferri.** (Caes. Gall. 5, 6, 2)
K tomu přistupovalo také to, že Dumnorix už na sněmu Haeduů řekl, že mu Caesar nabízí vládu nad obcí.

Konjunktiv

Ve větách s *quod* se vedle indikativu může objevit také **konjunktiv podle souslednosti časů**. Tento konjunktiv bývá označován jako tzv. **konjunktiv cizího mínění**. Mluvčí pomocí něj dává najevo určitý odstup od podávané informace. Může se jednat např. o **názor někoho jiného**, o **zprostředkovanou informaci** apod. Mluvčí může pomocí konjunktivu také naznačovat, že se jedná pouze o jeho osobní názor. Při překladu do češtiny se často používá výraz „prý“, případně „údajně“ apod.

- (66) **Accusat eos, quod eiusmodi de se sermones habuerint,...** (Cic. Verr. II 5, 102)
Obviňuje je, že prý o nich vedli takové řeči,...
- (67) **Caesar questus, quod (...) bellum sine causa intulissent, ignoscere imprudentiae dixit obsidesque imperavit.** (Caes. Gall. 4, 27, 5)
Caesar si stěžoval, že prý bez důvodu začali válku, a řekl, že jim ten nerozum odpouští, a nařídil jim dát rukojmí.

Věta s konjunktivem má tedy speciální významový odstín, který nemůže být vyjádřen ani indikativní větou s *quod* ani pomocí akuzativu s infinitivem, pokud ho daný predikát může řídit. Příkladem použití všech tří zmiňovaných možností po jednom predikátu jsou věty (68)–(70). V některých kontextech je sice použití konjunktivu nepravděpodobné či nemožné (např. **Queruntur, quod nati sint* „Stěžují si, že se prý narodili.“), často však záleží na mluvčím, jaký význam chce vyjádřit, nikoliv na „objektivní“ situaci v reálném světě.

- (68) **Quam multi, quod nati sunt, queruntur.** (Sen. benef. 1, 1, 11)
Jak mnoho lidí nařiká, že se narodili.
- (69) **Multo etiam gravius, quod sit destitutus, queritur.** (Caes. Gall. 1, 16, 6)
Mnohem více si stěžuje, že prý byl opuštěn.
- (70) **Et queruntur quidam Epicurei, (...) me studiose dicere contra Epicurum.** (Cic. Tusc. 3, 21, 50)
Někteří Epikurejci si stěžují, že mluvím proti Epikúrovi zaujatě.

Věta s *quod* vyjadřující vysvětlení

Stejně jako akuzativ s infinitivem, může mít i věta s *quod* vysvětlovací význam a vztahovat se k substantivu, zájmenu nebo adverbium. Vyskytuje se také po spojeních typu *ex (ab, de) eo quod; eo quod; ea re, quod* „na základě toho že“, „tím, že“ (71), *nisi quod* „leđa to, že“ (72) apod., případně samostatně ve významu „to, že“ (73). Někdy je ve větě řídicí přítomen predikát uvozující větu s *quod* (74), není to však podmínkou.

- (71) *Mihi quidem videntur homines hac re maxime bestiis praestare, quod loqui possunt.* (Cic. *inv.* I, 5)
Zdá se mi, že lidé nejvíce vynikají nad zvířaty tím, že umí mluvit.
- (72) *Inter insaniam publicam et hanc, quae medicis traditur, nihil interest nisi quod haec morbo laborat, illa opinionibus falsis.* (Sen. *epist.* 94, 17)
Mezi kolektivním šílenstvím a tím, které se léčí u lékařů, není žádný rozdíl vyjma toho, že to druhé je důsledkem nemoci, kdežto to první je důsledkem nesprávných názorů.
- (73) *...hoc scio, quod scribit nulla puella tibi.* (Mart. 11, 64, 2)
...ale vím to, že tobě žádná dívka nepíše.
- (74) *Mihi autem illud molestissimum est, quod solvendi sunt nummi Caesari...* (Cic. *Att.* 7, 8, 5)
Je mi ale velmi nemilé to, že se má Caesarovi zaplatit...

Jiné konstrukce po predikátech řídicích větu s *quod*

Typickým rysem vět s *quod* po všech uvedených predikátech je vyjádření postoje k nějaké již známé skutečnosti. Důraz tedy není kladen na sdělení informace obsažené ve větě vedlejší, ale na vyjádření postoje k této informaci. Protiklad mezi důrazem na hodnocení a sdělení informace samotné lze pozorovat např. u vět typu *bene accidit, quod* v porovnání s větami s *accidit, ut*. Zatímco ve větě (75) je nositelem nejdůležitější informace adverbium *perincommode*, ve větě (76) je to skutečnost, že nastal úplněk.

- (75) *Sed accidit perincommode, quod eum nusquam vidisti.* (Cic. *Att.* 1, 17, 2)
Stalo se ale velmi nevhod, že jsi ho nikde neviděl.
- (76) *Eadem nocte accidit, ut esset luna plena...* (Caes. *Gall.* 4, 29, 1)
Téže noci se stalo, že byl úplněk...

Přehled různých konstrukcí po predikátech řídících větu s *quod*

Po některých predikátech řídících větu s *quod* se může vyskytnout i akuzativ s infinitivem a věty uvozené spojkami *ut*, *si*, *quia* a *cum*. Ve větší míře se uplatňuje zejména akuzativ s infinitivem. Věty se *si*, *quia* a *cum* jsou okrajové a nacházejí se na pomezí mezi obsahovými větami a jinými typy vět.

Akuzativ s infinitivem: např. po slovesech vyjadřujících city, predikátech s významem „přidat“ nebo „opomíjet“.

- (77) ...*moleste tuli te senatui gratias non egisse*... (Cic. *fam.* 10, 27, 1)
...těžce jsem nesl, že jsi senátu nepoděkoval...

Věta s *ut*: po *accedit*; po slovesech typu *fit*, *accidit* pouze v případě, že ve větě není obsaženo hodnotící adverbium.

- (78) *Ad Appi Claudii senectutem accedebat etiam, ut caecus esset*... (Cic. *Cato* 16)
Ke stáří Apia Claudia se přidávalo ještě to, že byl slepý...

Věta se *si*: zejména po *mirari*, *mirum (est)*, nachází se na pomezí mezi obsahovými a podmínkovými větami.

- (79) ...*nec mirum, si eius utebatur consilio, cuius auxilium sibi paratum putabat*. (Cic. *Quinct.* 18)
...není divu, že se řídil radou toho, v jehož pomoc věřil.

Věta s *cum*: má časový nebo příčinný významový odstín.

- (80) *Mirari soleo, cum video aliquos tempus petentes et eos, qui rogantur, facillimos*. (Sen. *dial.* 10, 8, 1)
Obvykle se divím, když vidím, jak někteří lidé prosí o čas a jak jim vycházejí vstříc ti, na které se obracejí.

Věta s *quia*: např. po slovesech vyjadřujících city, chválu, díky atd., nachází se na pomezí s větami příčinnými.

- (81) ...*scribit secum Titinium et Servium questos esse, quia non idem sibi, quod mihi, remisisset*... (Cic. *Att.* 10, 3a, 2)
...píše, že si mu Titinius a Servius stěžovali, že prý jim neodpustil to, co mě...

Vývoj vět s *quod*

Věty s *quod* se v pozdější latině šíří na úkor akuzativu s infinitivem i po *dicere* a obdobných predikátech. Vedle *quod* se objevuje i spojka *quia*, protože obsahové věty s *quod* jsou např. po slovesech vyjadřujících city významově blízké větám příčinným. Na šíření vět s *quod* se podílelo více faktorů, mezi které patří vliv vět s *quod* s vysvětlovacím významem, vliv řečtiny a překladů biblických textů z řečtiny do latiny.

Věty s *ut (non)*

Oznamovací význam může mít také věta se spojkou *ut*. Negace se vyjadřuje pomocí záporky *non* nebo záporných zájmen a příslovcí (*nemo* „nikdo“, *nihil* „nic“, *numquam* „nikdy“,...). Spojka *ut* se překládá jako „že“, ale také jako „aby“, pokud to význam věty vyžaduje. Věty s *ut (non)* mohou být řízeny těmito skupinami predikátů:

Predikáty s významem „stát se“ a „způsobovat“

- *fit, accidit, incidit, evenit, contingit, est* „stává se“
- *fieri (non) potest* „(ne)může se stát, je (není) možné“
- *facere, efficere, perficere* „způsobovat (že/aby)“, *impetrare* „dosáhnout (že/aby)“
- *facere (non) possum* „(ne)můžu způsobit“

Mají-li tyto predikáty význam uvedený ve výčtu, nevyskytuje se po nich akuzativ s infinitivem. *Est* ve významu „stát se“ se používá zejména ve tvaru infinitivu futura *futurum esse* nebo *fore* a využívá se v opisných konstrukcích.

Predikáty vyjadřující důsledek nebo logický závěr

Tyto predikáty vyjadřují často logický závěr plynoucí z předchozí argumentace apod. a může po nich následovat také akuzativ s infinitivem.

- *efficitur, sequitur* „(z toho) plyne“
- *apparet* „je zjevné“
- *efficere* „vyvozovat (závěr)“

Neosobní predikáty

Jedná se o aktivní i pasivní slovesa s neosobním významem a o predikáty tvořené adjektivem nebo substantivem se sponovým slovesem, např.:

- *mos est* „je zvykem“; *consuetudo est* „je zvykem“; *tempus est* „je čas (aby)“; *vitium est* „je chyba (aby)“;
- *reliquum est, relinquitur, restat* „zbývá“; *satis est* „stačí (že/aby)“;
- *consentaneum est* „sluší se, je rozumné, je logické“;
- *optimum est* „je nejlepší (že/aby)“; *rectum est* „je správné (že/aby)“; *verum est* „je správné“; *(non) veri simile est* „je (není) pravděpodobné (že/aby)“; *incredibile est* „je neuvěřitelné“;
- *meum est* „je mou vlastností (že/aby)“; *alicuius est* „je něčí vlastností (že/aby)“; *proprium est* „je vlastností (že/aby)“;
- *tantum abest* „tolik schází (aby)“;
- *accedit* „(k tomu) přistupuje“.

Po většině uvedených predikátů může následovat i akuzativ s infinitivem, výjimkou je např. *tantum abest*, které řídí pouze větu s *ut*. Může se lišit také četnost výskytu spojkové věty a infinitivní konstrukce. Údaje o konstrukcích používaných po jednotlivých predikátech jsou uvedeny ve slovníku nebo v podrobných gramatikách.

Způsoby ve větě vedlejší

Ve větě vedlejší se používá vždy **konjunktiv**. Ve většině případů se jedná o **konjunktiv přezentu** po čase hlavním (82) – (85) a **konjunktiv imperfekta** po čase vedlejším (86), (87), a to pro vyjádření současnosti i následnosti.

- (82) *Ita fit, ut honesta vita beata vita sit.* (Cic. *fin.* 3, 8, 28)
Tak se stává, že čestný život je šťastný život.
- (83) *...potest fieri, ut fallar...* (Cic. *fam.* 13, 73, 2)
...je možné, že se mýlím / možná se mýlím...
- (84) *Sequitur, ut [sc. animalia] multo feliciora sint homine.* (Sen. *epist.* 74, 15)
Z toho plyne, že [zvířata] jsou mnohem šťastnější než člověk.
- (85) *Restat, ut omnes unum velint...* (Cic. *Marcell.* 32)
Zbývá, aby všichni chtěli to stejné,...

- (86) ...**accidit casu, ut legati Prusiae Romae apud T. Quintium Flamininum consularem cenarent**,... (Nep. Hann. 12, 1)
...náhodou se stalo, že Prusiovi legáti večereli u bývalého konzula Tita Quintia Flaminina...
- (87) **Quibus est rebus effectum, ut tuto frumentum auxiliaque navibus ad eum subportari possent**. (Caes. civ. 3, 112, 6)
Tím bylo dosaženo toho, že k němu mohly být na lodích bezpečně dopraveny zásoby a pomocné jednotky.

Méně často se mohou objevit také konjunktivy pro předčasnost, tedy konjunktiv perfekta po čase hlavním (88) a konjunktiv plusquamperfekta po čase vedlejším. Předčasnost lze vyjádřit pouze v případě, že predikát ve větě hlavní takový význam umožňuje, např. *fieri potest* „je možné, (že se stalo)“. Konjunktiv perfekta se může vzácně vyskytnout i po čase vedlejším (89), tedy tzv. „samostatně“ podobně jako u účinkových větách (viz kapitolu *Věty účinkové*).

- (88) **Potest fieri, ut nulla ab iis** [sc. a dis] **divinatio generi humano tributa sit**. (Cic. div. 1, 10)
Je možné, že [bohové] lidem schopnost věštit vůbec nedali.
- (89) **Quae si ita sunt, fieri non potuit, ut P. Cornelius Ti. Sempronius consules fuerint, ad quos et principio oppugnationis legati Saguntini missi sint**... (Liv. 21, 15, 4)
A je-li tomu tak, nebylo možné, že Publius Cornelius a Tiberius Sempronius byli ti konzulové, ke kterým byli na začátku obléhání vysláni poslové ze Sagunta...

Další konstrukce

Některé z uvedených predikátů se v porovnání s ostatními vyznačují určitými zvláštnostmi. Jedná se zejména o *fieri non potest a facere non possum*, o *facere* či *efficere* a o *tantum abest*.

Fieri non potest, facere non possum

Pokud po záporném *fieri non potest* a *facere non possum* následuje záporná věta, může být uvozena buď spojkou **ut non** „že ne“, nebo spojkou **quin** „že ne“. Mezi větou s *ut non* a *quin* není významový rozdíl. Zápor ve větě hlavní i vedlejší vede ke kladnému významu celého souvětí, který je však v porovnání se souvětím s dvěma kladnými větami poněkud oslaben. Při překladu do češtiny lze volit souvětí s vedlejší větou nebo větou jednoduchou s výrazy vyjadřující vysokou míru jistoty (např. „určitě“). Je-li zápor pouze ve větě hlavní, je celkový význam souvětí záporný.

Přehled kombinací kladu a záporu po *fieri non potest a facere non possum*:

<i>Fieri non potest, ut veniat.</i> (90) Nemůže se stát / Není možné, že přijde / aby přišel . Určitě nepřijde.	<i>Facere non possum, ut veniat.</i> Nemůžu dosáhnout toho, aby přišel . Nepřiměji ho k příchodu. Určitě nepřijde.
<i>Fieri non potest, ut non / quin veniat.</i> (91), (92) Nemůže se stát, že nepřijde / aby nepřišel . Určitě přijde.	<i>Facere non possum, ut non / quin veniat.</i> (93), (94) Nemůžu způsobit, aby nepřišel . Nezabráním mu v příchodu. Určitě přijde.

- (90) ...*fieri non potest, ut aliqua res bona quidem sit, sed optabilis non sit.* (Sen. *epist.* 67, 5)
...není možné, aby byla nějaká věc dobrá a zároveň aby byla nežádoucí.
- (91) „*Non potest,*“ *inquit,* „*fieri,*“ *Theophrastus,* „*ut non vir bonus irascatur malis.*“ (Sen. *dial.* 3, 14, 1)
Theofrastos řekl: „Není možné, aby se dobrý člověk nezlobil na špatné lidi.“
- (92) *Fieri nullo modo poterat, quin Cleomeni parceretur.* (Cic. *Verr.* II 5, 104)
Nemohlo se stát, aby Kleomenés nebyl ušetřen. / Kleomenés musel být ušetřen.
- (93) ...*non potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistulam non mitteres,*... (Cic. *Att.* 11, 21, 1)
...nemohl jsi udělat, abys mi neposlal ten dopis... / ...nemohl jsi jinak, než mi poslat ten dopis... / ...musel jsi mi poslat ten dopis...
- (94) *Tamen facere non possum, quin cottidie [sc. litteras] ad te mittam...* (Cic. *Att.* 12, 27, 2)
Přesto nemůžu udělat, abych ti každý den neposlal [dopis]... / Každý den ti i tak musím poslat dopis...

Facere, efficere ut non / ne / ut ne

Zejména po slovesech *facere* a *efficere* ve významu „způsobit“ se kromě záporné věty *s ut non* (95) může vyskytnout i věta uvozená zápornou spojkou *ne* (96) a někdy také pomocí *ut ne* (97). Záporka *ne*, která je typická pro věty žádací, dodává větě významový odstín vůle a klade důraz na ovlivnění děje ve větě vedlejší.

- (95) *Effice, ut ego mortem non fugiam, vita me non effugiat.* (Sen. *epist.* 49, 10)
Dosáhni toho, abych neutíkal před smrtí a aby mi neutekl život.
- (96) *Eius belli fama effecit, ne se pugnae committerent Sappinates; moenibus armati se tutabantur.* (Liv. 5, 32, 4)
Zpráva o té válce způsobila, že Sappinátové nešli do bitvy, ale ozbrojení zůstávali za hradbami.
- (97) *Tu facis, ut spoliium ne sim,*... (Ov. *trist.* 1, 6, 7)
Ty působíš, že nejsem kořistí...

Tantum abest ut... ut

Predikát *tantum abest* „tolik schází, aby“ je někdy následován dvojicí vět s *ut*. První z nich je obsahová a vyjadřuje děj, který se neuskutečňuje. Druhá je účinková a obvykle vyjadřuje děj, který se naopak uskutečňuje.²⁴ Souvětí *tantum abest, ut... ut...* jako celek má tedy význam „tolik schází, aby (se to dělo)... že (se naopak děje něco jiného)“. Při překladu do češtiny je možné volit také jiné způsoby vyjádření, např. „vůbec... ale naopak“ apod.

- (98) ...**tantumque aberat, ut sua signa atque ordines et locum noscerent, ut vix ad arma capienda aptandaque pugnae conpeteret animus**,... (Liv. 22, 5, 3)
...tolik scházelo, aby poznávali odznaky svého oddílu, svoje šiky a místo, že sotva byli schopni se chopit zbraní a připravit je k boji...

Někdy se může místo druhé věty s *ut* vykytovat pouze volně přiřazená věta s indikativem (99).

- (99) **Itaque tantum afuit, ut inflammares nostros animos, somnum isto loco vix tenebamus**. (Cic. Brut. 278)
A tak tolik chybělo, abys nás zaujal, že jsme u toho usínali.

Věta s ut vyjadřující vysvětlení

Věty s *ut* mohou mít vysvětlovací význam a vztahovat se k adjektivu, substantivu nebo zájmenu (100). V porovnání s větami s *quod* nebo akuzativem s infinitivem ve stejné funkci mají věty s *ut* významový odstín „vůle“.

- (100) **Totum igitur in eo est, ut tibi imperes**. (Cic. Tusc. 2, 22, 53)
Celé to spočívá v tom, aby sis poručil.

Konkurence s jinými konstrukcemi

Většina predikátů z druhé a třetí skupiny (tj. predikáty vyjadřující důsledek a neosobní predikáty) může vedle věty s *ut* (*non*) řídit také akuzativ s infinitivem. Některé predikáty mohou navíc řídit i obsahovou větu s *quod*. Predikáty zařazené do stejné skupiny se mohou chovat různě. Týká se to jak možnosti řídit určitou větu, tak četnosti výskytu jednotlivých typů vět i doby, kdy se v latině vyskytuje (může se např. jednat

²⁴ Viz také výklad o účinkových větách, subkapitolu *Tantum abest ut... ut*.

pouze o okrajovou konstrukci v neklasické latině apod.). Je proto nutné ověřit vazby jednotlivých predikátů ve slovníku či v podrobných gramatikách.

Může-li predikát řídit akuzativ s infinitivem i větu s *ut*, může být použití věty s *ut* spojeno s významovým odstínem „vůle“.²⁵ Věta s *ut* může mít také „hypotetický“ význam, vztahovat se obecně ke všem situacím a vyjadřovat, co se má stát, co se obvykle děje apod. Akuzativ s infinitivem po stejném predikátu může naopak pouze popisovat existující situaci. Jindy jsou však akuzativ s infinitivem a věta s *ut* téměř synonymní.

(101) *Mos est Syracusis, ut si qua de re ad senatum refertur, dicat sententiam, qui velit.* (Cic. *Verr.* II 4, 142)

V Syrákúších je zvykem, že pokud je nějaká záležitost předložena senátu, může k ní kdokoliv vyjádřit svůj názor.

(102) ...*templa deis immortalibus voveri mos erat*,... (Liv. 10, 42, 7)

...bylo zvykem slibovat nesmrtelným bohům, že se jim postaví chrámy...

Věta s *ut* a věta s *quod* se liší tím, že věta s *ut* obsahuje novou informaci (103), kdežto věta s *quod* informaci známou nebo předpokládanou (104).

(103) *Est enim hoc commune vitium magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriae comes sit...* (Nep. *Chabr.* 3, 3)

Velké a svobodné státy mají ten společný nedostatek, že slávu provází závist...

(104) *Alterum est vitium, quod quidam nimis magnum studium multamque operam in res obscuras atque difficiles conferunt easdemque non necessarias.* (Cic. *off.* 1, 6, 19)

Druhou chybou je to, že někteří vynakládají příliš velké úsilí a mnoho energie na nejasné a obtížné věci, které jsou navíc zbytečné.

Věty s *quin* (*non*)

Mezi obsahové věty s oznamovacím významem patří také některé věty se spojkou *quin* „že“. Následují po záporných predikátech vyjadřujících pochybnost a méně často také po dalších významově blízkých predikátech. Predikát ve větě hlavní může být **negován zápornou** (*non, haud, vix*), **zápornými zájmeny** či **adverbii** (*nemo, nihil, numquam...*) nebo spojením se **záporným modálním slovesem**. Mezi záporné predikáty se však řadí i **kladné řečnické otázky**, které vyjadřují „logický“ zápor. Mezi uvedené predikáty patří:

25 Následující příklady převzaty z: Panchón (2003, s. 437–439).

- *non dubitare* „nepochybovat“, *dubium non est, haud dubium est* „není pochyb“, *dubitari non potest* „nelze pochybovat“, *quis dubitat?* „kdo pochybuje / pochybuje snad někdo?“;
- *controversia non est, non ambigitur* „není sporu“;
- *non abest suspicio* „nechybí podezření“ (málo časté);
- *non negare* „nepopírat“ (málo časté).

Kombinací záporu s výrazy, které mají zápornou složku i ve svém základním významu, vzniká kladný význam („nepochybují“, tedy „jsem si jist“). Obsahové věty s *quin* jsou prostředkem pro vyjádření tzv. jistotní modaloty, tj. míry jistoty mluvčího ohledně sdělované informace. Při překladu do češtiny lze napodobit latinské souvětí (např. „nepochybují, že...“) nebo použít jednoduchou větu s výrazy typu „určitě“.

Spojka *quin* má v těchto větách kladný význam a překládá se jako „že“. Je-li vedlejší věta s *quin* záporná, vyskytuje se v ní zápor v podobě zápornky *non* (105), záporného zájmena či adverbia. Tím se věty typu *non dubito, quin* liší od většiny jiných vět s *quin* (např. *fieri non potest, quin...*), kde je spojka *quin* záporná a kde se proto již další zápornka nepoužívá.

(105) ...*non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitibus invito Memmio impetrari non posset.* (Cic. Att. 5, 11, 6)

...neboť Xenón nepochyboval, že proti vůli Memmia toho nelze od Areopagitů dosáhnout.

Způsoby ve větě vedlejší

Ve větě vedlejší se používají konjunktivy podle souslednosti časů, a to pro současnost, předčasnost i následnost:

	čas hlavní	čas vedlejší
současnost	konjunktiv přítomného času (106) <i>Non dubito, quin veniat.</i> Nepochybují, že přichází.	konjunktiv imperfekta (108) <i>Non dubitabam, quin veniret.</i> Nepochyboval jsem, že přichází.
předčasnost	konjunktiv perfekta (107), (110) <i>Non dubito quin venerit.</i> Nepochybují, že přišel.	konjunktiv plusquamperfekta <i>Non dubitabam, quin venisset.</i> Nepochyboval jsem, že přišel.
následnost	konjunktiv na -urus sim <i>Non dubito, quin venturus sit.</i> Nepochybují, že přijde.	konjunktiv na -urus essem (109) <i>Non dubitabam, quin venturus esset.</i> Nepochyboval jsem, že přijde.

(106) *Dubitas igitur, quin nos in hostium numero habeat?* (Cic. Att. 10, 18, 2)
Pochybuješ snad, že nás pokládá za nepřátele?

- (107) *Nec tamen dubito, quin habuerit vim magnam semper oratio.* (Cic. Brut. 39)
Nepochybuji, že řeč měla vždy velký vliv.
- (108) ...*non dubitabat, quin ei crederemus.* (Cic. Att. 6, 2, 3)
...nepochyboval, že mu věříme.
- (109) ...*non dubitabam, quin te ille aut Dyrrachi aut in istis locis uspiam visurus esset.*
(Cic. Att. 1, 17, 2)
...nepochyboval jsem, že tě uvidí buď v Dyrrhachiu, nebo někde v té oblasti.
- (110) ...*neque abest suspicio, ut Helvetii arbitrarentur, quin ipse sibi mortem consciverit.*
(Caes. Gall. 1, 4, 3)
...je také podezření, jak si myslí Helvetiové, že spáchal sebevraždu.

Další konstrukce po slovese *dubitare*

Pokud *dubitare* nevyjadřuje míru jistoty mluvčího, ale skutečnou pochybnost, následuje po něm obvykle obsahová věta tázací (např. „pochybuji, zda přijde“), viz *Obsahové věty tázací*. Vlivem konstrukce *non ignorare* „dobře vědět“ se po *non dubitare* může vyskytnout také akuzativ s infinitivem.²⁶

Má-li *dubitare* význam „váhat“ nebo „otálet“, pojí se s prostým infinitivem, viz (111) a (112).

- (111) *An vero quisquam dubitabit appellare Caesarem imperatorem?* (Cic. Phil. 14, 27)
Bude snad někdo váhat nazvat Caesara velitelem?
- (112) *Ipsi transire flumen non dubitaverunt...* (Caes. Gall. 2, 23, 2)
Neváhali přecházet přes řeku...

²⁶ Orlandini (2003, s. 513).

